

ÖSKÜ község
Település Arculati Kézikönyve

Készítette: Öskü község önkormányzatának megbízásából 2017-ben

a BALATON-TÁJ ÉPÍTÉSZ IRODA KFT. – BALATONFÜRED

munkatársak: Kéri Katalin okleveles építész – önkormányzati főépítész szakmérnök
Bogdán László - önkormányzati főépítész szakmérnök

fotó: Szücs Kata Fruzsina

szerkesztés: Szücs Kata Fruzsina

Köszönetet mondunk.....

A címer magyarázata:

Álló, háromszögű pajzs kék mezejében pajzsderékig érő, hármashalomban végződő zöld talajon keresztbe rakott, jobbharánt irányú arany kapa és balharánt irányú arany fejsze.

A hármashalom kiemelkedő középsőjén áll az ösküi kerek-templom a szentélyel, kupoláján ezüst kettős kereszttel, zárt kapuval, lépcsőkkel és lőrészerű ablakokkal.

1. Bevezetés, köszöntő

ELSŐ OLVASAT

2. A település bemutatása

Óskú község a Bakony déli lábánál, apró dombokra és völgyekbe épült, Veszprém megye keleti határán fekvő település, közvetlen a 8-as főút mellett.

Nevét feltételezhetően a területén felépített Óskú elnevezésű várról kapta, melynek maradványai napjainkban is fellelhetők.

Vasúton a Budapest-Szombathely vonalon, autóval pedig a 8-as főútvonalon közelíthető meg.

Régészeti ásatások szerint már a római korban lakott hely volt. Az első írásos emlék 1082-ben említi először a falu nevét, Villa Es alakban.

Legfőbb nevezetessége az egyik domb tetején látható kupolás építmény, feltételezhetően római-kori őrtorony alapjaira épült kerektemplom, amely a középkorban a vár kápolnája lehetett.

2.1 Rövid településtörténet:

Már a római korban is lakott volt a vidék, bizonyítékként szolgál erre az, hogy a környéken számos római kori településre utaló leletet találtak, valamint, az hogy két obsit-plakett is előkerült (melyet római legionáriusok kaptak, miután letöltötték szolgálati idejüket és a környéken telepedtek le). Továbbá az Aquincumot és Savariát

összekötő híres római hadiút is itt húzódott, egy feltételezett őrtorony társaságában, aminek a romjaira az Árpádok korában, románstílusú kerek kápolnát építettek. A település első írásos említésével 1082-ben találkozhatunk, Villa Es alakban, így a falu keletkezése a XI-ik századra tehető. Avar kori sírmezőt is feltártak a község határában, majd a honfoglalás idején is letelepedtek a környéken az őseink: Ósbő vezér kapta meg a területet. Erről, Anonymus írása is bizonyítékkul szolgálhat számunkra, mely szerint a vidéket az Ósbő nemzetség "szállta" meg.

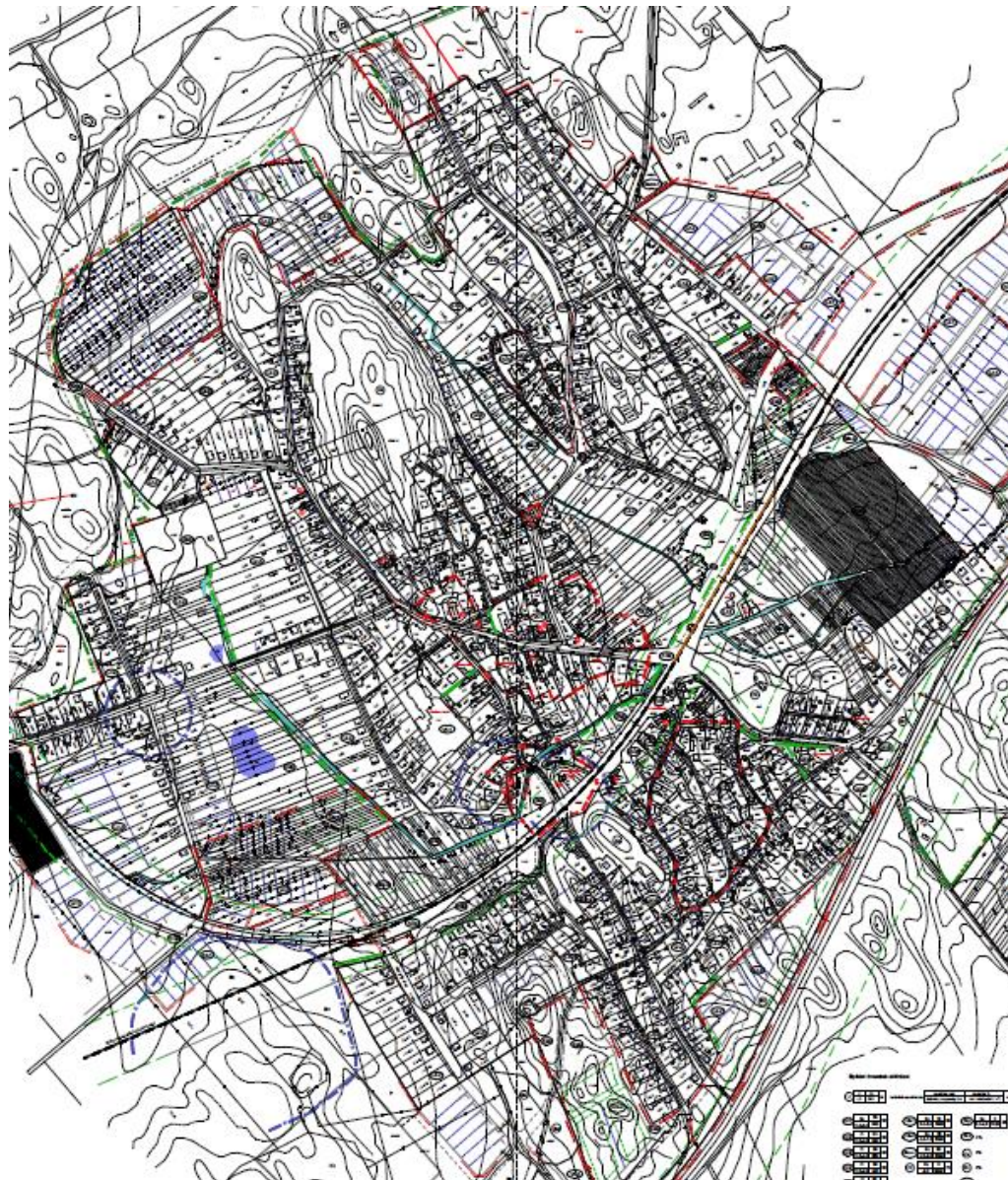
A falu ismert tulajdonosai: Rozgonyi, Újlaky, Zichy családok. A középkor egyik méltatlanul keveset említett írásos emléke, az Ösküt is ábrázoló 1514-ben készített Lázár féle térkép. Az Újlaky várkastély első írásos említése 1426-ban történt. Az óratorony lehetett a vár kápolnája, de Öskü önálló egyháza ezekből az időkől még nem ismert, és a környező falvakban leányegyházként sem említik.

A mai kerek templom itt több mint szimbólum. Sztárai Antalnak és feleségének Batthyányi Franciskának köszönhetően nyerte el mai formáját. A tetőszerkezet jellegzetes félgömb formája a török eredetet sugallja az érdeklődő számára, amit a bejárati ajtó felett elhelyezett márványtábla tévesen meg is erősít. Miután 1439 körül elkezdődött a palotai vár építése katonai jelentőségét fokozatosan elveszti.

A török idők harcai a település sorsát kedvezőtlenül befolyásolták. 1535-körül elnéptelenedett. Újratelepítésre 1704-ben került sor, a Zichy grófok kezdeményezésére, de sajnos sikertelenül. A kuruc idők viharai az itt letelepedni szándékozó német jövevényeket könnyörtelenül elsodorták. De nem sokáig váratott magára a sikeres betelepítés, 1718-ban a mai Szlovákia területéről érkeztek családok.

Bátrak és merészek voltak, új környezetük kihívásait jól kezelték. A kezdeti nehézségek leküzdésének szép bizonyítékeként kell gondolnunk a Péti-szőlőhegyben 1767 évben kezdődött szőlőtelepítésre. A település hitélete a kor követelményeinek megfelelően alakult. A katolikus vallást követők számára a felújított kerek templom állt rendelkezésre, míg az evangélikus vallásúak 1785-ben új templom építésébe kezdtek, mely végleges, mai formáját 1860-ban érte el. Az új katolikus templom 1847-ben épült.

A község legnevesebb szülötte Tasner Antal, aki Széchenyi István személyi titkára volt 1848-ig, majd a Lánchíd Társaság titkára lett. Az Osztrák-Magyar Monarchia fennállásának idején 1908-ban katonai gyakorlótér kiépítése kezdődött meg a Bakonyban. 1911-re alakult ki

nagyjából a ma is használt Lőtér. A Márkótól Bakonykútiig húzódó, 45 km hosszú, 2-15 km széles terület, amely jelenleg Közép-Európa legnagyobb éleslövészetre is alkalmas lőtere, az állam tulajdonában van, s a rendszerváltozás óta a magyar honvédség kezeli.

A község közlekedés szempontjából előnyös helyen fekszik, gépkocsival, autóbusszal, vonattal egyaránt könnyen megközelíthető. A település az elmúlt évek folyamán is dinamikus fejlődött számos fontos beruházás valósult meg, valamint a meglévő közintézmények bővültek és újabbak is létrejöttek. A 90-es években kiépítésre került a gáz, a csatorna, és a vezetékes telefon-hálózat. Európai Unió forrásából megújult 2004-ben a Művelődési Ház, később 2011 nyarán átadásra került az IKSZT (Integrált Községi Szolgáltató Tér), mely Tasner Antal szülőházából lett kialakítva.

2.2 Általános településkép

Óskü község az északról lefutó Bakonyi lankák, lábánál, annak dimbes-dombos területén helyezkedik el. A településképet az épített elemek megjelenése és a jelentős arányú sziklás füves dombok, kisebb nagyobb zöldfelületek együttesen alakítják

A települést markánsan vágja ketté a Budapest-Szombathely vasútvonal sínpárja, melynek átvezetésekor nemsokat törődtek az akkor már meglévő halmazos településszerkezettel. Az olykor magas töltésen vezetett vasúti pálya tájsebként ékelődik a

stílusaira jellemző formaelemek. Az egyszintes lakóházak mellett azonban beékelődnek kétszintes, a helyi építészeti hagyományokat teljes mértékben mellőző épületek, melyek, sajnos, éppen a településközpontban, illetve annak környezetében vannak.

2.3 Településkarakter

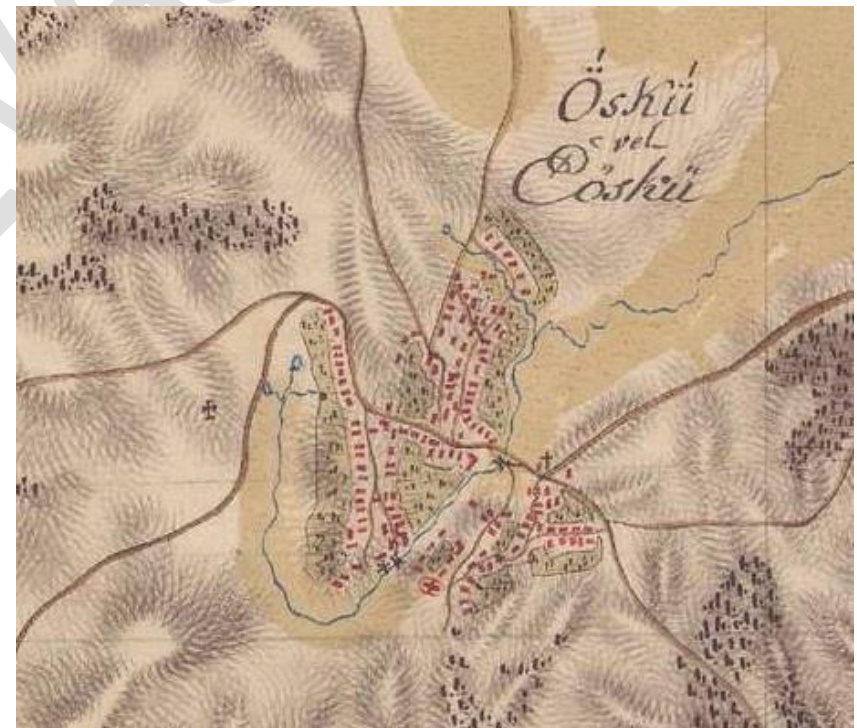
Szerencsére még ma is érintetlenül megmaradt az évszázadokon át kialakult halmaztelepülés forma a történelmi településrészen, és nem keveredtek közé a szalagtelkes, majd a későbbi mérnöki tervezett területek.

A hagyományos halmazos történelmi terület megtartásához egyértelműen hozzájárult a felszín domborzatának adottsága. A dombtetők ma is beépítetlenül állnak, még a völgyeikben egymáshoz

településbe, mellyel ketté is osztja azt. Szintén megosztó az átvezető főút is. Ugyan a régi katonai térképek tanúsága szerint az út régen is itt volt, de nem is a helye mind inkább a vasúttal történő találkozása rendkívül zavaró. Kereszteződésük jóval magasabban van mint a település szintje.

Ezektől eltekintve, Öskü településképe minden szempontból figyelemreméltó képet mutat. Az egyes településrészekben változó mértékben jelentkeznek egységes építészeti stílust mutató épületek.

A házak többsége átépült, de nagyrészt egyszintesek. Az átépült házakon már csak ritkán maradtak meg a múlt századi építészeti

simulnak a telkek, a domboldalakhöz a házak. Nem ritka az utcák közötti, épületmagasságig nyúló szintkülönbség sem.

Ugyan akkor a dombok lefutó lábánál már mélyebb, jelentős nagyságú, de keskeny telkekkel találkozunk.

A 70-es, 80-as, 90-es évek építkezései már a korszak szabályos szélességű és mélységű telkein valósultak meg, a történelmi részt körbe zárva.

3. Örökségünk, a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

3.1 Építészeti értékek

Egy település építészeti öröksége nem zárulhat le a jegyzett, nyilvántartott épületekben, értékekben. Fontos, hogy megismerjék az itt lakók és a jövőben itt letelepedni szándékozók azokat, a már nem fellelhető egykori épületeket, értékeket vagy azok maradványait melyek meghatározták az adott korban a település történelmét, és szerkezetét.

3.1.1 A Kerek-templom

A legvalószínűbb, hogy az ösküi kerektemplom mindig is egyházi épület szerepét töltötte be, mint a falu plébánia temploma.

Óskü első említése egy 1082-re keltezett Szt. László korabeli oklevélben történik. Ebben az időben a Kerektemplom már működő egyházi épületként szerepel, de hogy mióta használták arról nem történik említés.

Külsője valószínűleg lényegesen eltért a mai állapotától. Nem tudjuk hogy falain voltak-e román stílusra jellemző díszítések, de az biztosra vehető, hogy a szentélyhez kapcsolódó kis sekrestye még nem létezett (talán XIX.századi.) Teteje csúcsos lehetett, egy kis harangtoronnyal, középen a mai kettős kereszt helyén.

A főhajó déli oldalának a szemközti falig mért átmérője 8,2 m, még a nyugat-keleti irányba pedig – mivel a szentély egy keveset levág

a hajó kör alakjából 7m. A hajó belső magassága a kupola tetejéig 8,45m, kívülről pedig kb. 17m. A szentély 3,9m hosszú és 3,4m széles, és alig 2m magas.

A falu a török hódoltság idején elnéptelenedett, ekkoriban a Kerektemplom hosszú ideig romos állapotú volt. Újjáépítésére, Öskü XVIII. századi benépesedése után került sor. A betelepülő sváb majd a kurucok általi elűzésük után, szlovák telepesek többé-kevésbé az eredeti állapotába állították vissza, de csúcsos teteje helyett, kupolás fedést kapott. Ekkor szentelték a Szent Kereszt Megtalálásának tiszteletére. A Kerektemplomot 1847-ig használták az ösküi római katolikusok, mivel az egyházközség megnövekedett létszáma miatt kinőtte épületét. Ekkorra elkészült a jelenleg használt plébániatemplom. A felhasználható felszerelési tárgyakat az új templomban helyezték el, köztük a kézzel fújtatott orgonát és a harangot (ekkor bontották le a kupoláról a kis harangtoronyt). Ettől kezdve az ösküi Kerektemplom kápolnaként funkcionált. Maradék berendezését később eltávolították, mivel állapota idővel nagyon leromlott. A templom köré a középkor óta folyamatosan temetkeztek és a temető még 1754-ben is használatban volt.

1878-ban Sztáray Antal gróf és felesége Batthyány Franciska grófnő a környék földbirtokosainak, a Zichy családnak a rokonai, újjáépítették az akkoriban elhanyagolt állapotú kápolnát, ennek emlékét őrzi a bejárat feletti vörös márvány emléktábla. A táblán a latin nyelvű felirat tévesen egykori török szentélyként (török mecsetként) említi az épületet. Emiatt sokáig ez a tévhit uralkodott és a helyiek nagy része ma is ezen a néven ismeri.

A Kerektemplom legátfogóbb kutatására és restaurálására 1976-ban került sor Koppány Tibor vezetésével. A régészeti vizsgálat részben tisztázta a kápolna építésének szakaszait, de számos kérdésre nem sikerül választ találni, pl. voltak-e falfestmények a belső falakon.

3.1.2 Kikeri-tói Római kőgát

Számtalanszor mentünk már valószínű mindannyian a 8-as főúton felette, és nem is sejtettük, hogy milyen régi építményen nyugszik az út.

A műemlék építésének időpontját a források a Kr. u. I.-II. sz. fordulójára teszik. A feltételezések szerint a területen fakadó források, patakok vizének felduzzasztásával létrehozott mesterséges tó, völgyzáró gátja volt, egyben megteremtette a lehetőséget az itt húzódó kisebb völgyön való áthaladásra is. A gát tetején húzódott az egykori római hadi út, amelynek nyomvonala jórészt megegyezik a mai 8. számú főútéval. Az olvasható források szerint a hosszúsága 158 m, átlagos magassága 4.5 m. Elképzelhető, hogy eredetileg mérete nagyobb volt.

Az építmény kialakítása építészeti szempontból nagyon igényes, burkolata nagyméretű faragott kváderkövekből áll, amelyek eredete vitatott, egyes feltételezések szerint ez a külső burkolat középkori eredetű, de a belső szerkezet valószínűleg ókori. Sajnálatos módon a 8. sz. út építése során a gát tetejére magas töltést emeltek, ami alaposan megváltoztatta eredeti képét (korábban a régi út, közvetlenül a gát tetején haladt).

II.

Ráadásul megbontották az eredeti kőburkolatot, melyet nem túlságosan szakszerűen építettek vissza. A világháború végén a visszavonuló német csapatok súlyosan megrongálták a római gátat, amelyet aztán a szovjetek a kivezényelt környékbeli lakossággal állítottak helyre.

A gát történetéhez népi legenda is kötődik, mely szerint Kinizsi Pál, Mátyás király híres hadvezére egy alkalommal a török elől menekülve átugratott lovával a felhúzott zsilip felett, azóta a helyet Kinizsi ugratójaként is ismerik.

A római kőgát annak ellenére, hogy látványos és értékes műemlék, sajnos kevesek által ismert, mivel a műemlékekkel foglalkozó szakirodalom alig említi, így a turisták sem tudnak róla. Közigazgatásilag sajátos módon részben Öskühöz, részben pedig Pétfürdőhöz tartozik, a határvonal a központi csatornán keresztül húzódik.

3.1.3 Római és Avar kori telepek Öskü környékén / az őskortól a honfoglalásig /

A mai Öskü területén, szinte minden történelmi korszakban élt egy-egy kisebb emberi közösség. A csiszolt kőkorszakból kőbaltafejek kerültek elő a falutól északkeletre. Ezeket az emberek „mennykő”-nek nevezték és gyógyító erőt tulajdonítottak neki. Az őskor különböző szakaszaiból származó leletek arra utalnak, hogy egykor újkőkori (neolitikus) település volt itt. A rézkorból, bronzkorból, későbronzkorból is kerültek elő cserépdarabok. Ma a leletek egy része a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban található.

Az ókorból is kerültek elő leletek. A vasúttól délre emelkedő domboldalon nagy kiterjedésű római település nyomait találták (Osones: Justus Perthés Antik Atlasza alapján), de ilyen települések nyomait máshol is felfedezték (Osonibus – Aranyoskút, ill. az avar kori temető mellett). Pénzérmék is kerültek elő, sőt egy szarkofágot (római kori kőkoporsót) is találtak a cseréptöredékeken kívül. Öskü határában egy bronz katonai diplomára is

rábukkantak, amely Bécsbe került. A diploma i.sz. 154-ből származik, jelentősége kiemelkedő. A tábla tulajdonosa 25 év szolgálat után becsületbeli bocsájtványt (tabula), illetve római polgár- és házasságjogot (honestes missionis) kapott. A hadvezetés ezzel viszonzta a hosszú szolgálatot.

A közelben található egykori kőbányát, még a rómaiak nyitották meg, és építkezéseikhez szerte Pannóniában szívesen használták az itt kitermelt kőzetet. A bányászat a középkor folyamán is tovább folytatódott.

A kőbánya mögött Rhé Gyula (1871-1936, régész, Veszprém Vármegyei Múzeum igazgatója) szerint országút vezetett, melyet szintén a rómaiak építettek.

Az avar nép hódításainak nyomait is megtalálhatjuk Öskүн. Rhé Gyula 1924-ben avarkori temetőket tárt fel az Aranyoskút és a kőfejtő között. (Aranyoskút: kb. 1,5 km² kiterjedésű karszt forrásvidék nagy hozamú vizekkel. A péti Nitrogénművekhez egy betoncsövön keresztül folyik a tiszta karsztvíz ipari vízként.) Cserépedényeket több helyen találtak, ezek bizonyíthatóan kézi korongon készültek. A sírokban talált vaskés és tűzszerszám arra utal, hogy a fémet is ismerték. A fát is megmunkálták, erre utal a sírokból előkerült vonókés, ami a faanyag durva megmunkálására szolgált.

Az avar nép életében a katonáskodásnak fontos szerepe volt. A harcászati technikával, illetve a lovakkal kapcsolatos leletanyag is erre utal: nyílhegy, lándzsacsúcs, kengyelpár, kantárrózsa...

A településüktől nem messze külön temetőbe temették halottaikat. Fakoporsóba helyezték el őket ékszereikkel, használati tárgyaikkal együtt.

3.1.4 Az Evangélikus templom

A történet kezdete 1718-ra nyúlik vissza, amikor húsz szlovák család települt be Öskүre Pozsony és Besztercebánya környékéről (Pavelkák, Hornyákok), akik tanítót fogadtak, illetve tartottak. A templom 1785-1786 évben épült fel kőből, fagerendákra cserépfedéssel.

Ekkori kereszttel díszített tornya faszindelyes volt, amelyet 1833-34-ben új toronnyal helyettesítettek. 1859-ben elhatározták a templom megnagyobbítását. A templom hossza 24,4 m, szélessége 8,23 m, magassága 6,2 m lett. Belseje hajó alakú, a bejárat felett kétszárnyú

karzat nyúlik az oltár felé. A szószék márványszínű oszlopokkal díszített oltár fölé emelkedik. Az építési munkálatok 1860-ban fejeződtek be. 1861-63-ban új padokkal látták el a templomot.

1934 tűz pusztított a parókián és a melléképületben, aminek a helyreállítása hosszú időt vett igénybe. A villanyt 1936-ban vezették be a templomba. 1985-ben ünnepelték a templom fennállásának kétszázadik évfordulóját. 1992-1995 között lehetőség nyílt az ajtók, ablakok és a toronyablakok cseréjére, ezt követően a 2000 évek elején az épület falai is tatarozásra kerültek.

Az **egykori Evangélikus Petőfi Elemi Iskola** a mai Iskola utca és Petőfi utca találkozásánál (Orvosi rendelő épülete mellett) áll, de az elmúlt években lakóházzá alakították. 1934 és 1936 között építették, államosítása után Kulturális rendezvényeknek és a mozinak adott helyet, majd később újra tanterem céljára használták. Korábban az Evangélikus Iskola a Bántai út és az Iskola utca kereszteződésében álló saroképületben működött. Ez az épület az államosítás után több évtizeden keresztül továbbra is oktatási célokat szolgált, két tanteremmel és egy zeneteremmel.

3.1.5 Római Katolikus templom

Öskü római katolikus temploma, évszázadokon keresztül a dombon álló Kerektemplom volt, azonban a XIX. század elejére a gyülekezet kinőtte az épületet. 1843-ban indult meg a ma is álló plébániatemplom építése, melyet Zichy István gróf finanszírozott. Az építkezést 1848-ban fejezték be. A felhasználható felszerelési tárgyakat a Kerektemplomból hozták át, köztük egy kis kézzel fújtatót, amelyet aztán közadakozásból finanszírozva, 1900-ban lecseréltek egy, a pécsi Angster cég által gyártott új hangszerre. A belső teret a századfordulón Graits Endre festőművész festette ki, mára azonban csak a szentély díszítése maradt fenn.

A templom főhajójának hossza 18,9 m, szélessége 9,7 m, a szentély hossza 5m, szélessége 7,3 m. Az épület magassága 12 m, a torony kb. 24 m magas. 1923-ban Németh József plébános erőfeszítései nyomán az államtól ajándékba kapott ágyúcső anyagból a templom

egy 85kg-os és egy 140kg-os harangot öntetett Tóth Árpád veszprémi harangöntő mesterrel, az I. világháború idején rekvirált eredetiek helyett. Az 1990-es évek elején a római katolikus templom toronyórát kapott, melyet az egykori plébános Csonka László adományozott a gyülekezetnek.

Az egykori **Római Katolikus Elemi Iskola** a mai óvoda épületének helyén állt, melyet 1883-ban építettek. Az államosítás után a felekezeti iskolákat megszüntették, az épületet 1948-ban a nyári időszakban gyermekmegőrzőként használták.

1954-ben alakult meg a Napköziotthonos Óvoda. A volt Római Katolikus Elemi Iskola épületében 1975-ig folyt az óvodai nevelés, ekkor lebontásra került, hogy helyén felépülhessen a jelenlegi épület.

3.1.7 A barokk szobrok

Öskü két értékes barokk kori képzőművészeti emléke a parkban álló **Szenháromság emlékoszlop** és a Kossuth téren található **Szent Anna emlékoszlop**. Mindkét alkotás Zichy Borbála grófnő megrendelésére készült 1746-ban illetve 1747-ben. A szobrok alkotója Szloboda Mihály ösküi származású kőfaragó mester volt, aki Walch Tamás kőfaragó műhelyében dolgozott.

Minkét szobor bánta pusztai mészkőből készült, egyik a Szenháromság alakjait ábrázolja a másik pedig a veszprémi egyházmegye védőszentjét, Szent Annát amint a lábánál térdeplő kis Máriát a Szentírásra tanítja. Az oszlopok szobor alakjai hasonló kialakítású kompozit oszlopokon kerültek elhelyezésre a XVIII. századi ízlésnek megfelelően. Minkét oszlop talapzatára eredetileg feliratot véstek azonban az írás napjainkra már olvashatatlan. A Szenháromság szobor oszlopának tövében eredetileg egy Szűz Mária szobor volt elhelyezve, ami napjainkra sajnos elveszett, így az oszlop hiányos.

A két műalkotás 2000-2001 között restaurálásra került, mivel állapotuk kritikussá vált.

3.1.6 Öskü Malmi

Ezek a malmok az Aranyoskúti-dűlő környékén működtek. Itt számos forrás fakadt, melyek vize a Bántai érben gyűlt össze, ez a vízfolyás hajtotta az Aranyoskúti-kallókat.

- **A Kalló – malom:** A malmokban posztó készítéshez szükséges gyapjú tömörítését, kallózását végezték. Vízi kerékkel hajtott nehéz fakalapácsokkal tömörítették a szűr készítéshez felhasználásra kerülő gyapjút és állították elő a szűrposztót. A posztó anyagát a hamuházban készített hamulúggal itt fehéritették.

A XIX. század végére, a XX. század elejére a posztó, mint ruhaanyag, kiment a divatból, helyét átvették a gyárakban előállított ruhaszövetek, így a malmok feleslegessé váltak. Ezután lassan pusztulásnak indultak, fa és kőanyagukat a lakosság építkezésekhez fokozatosan széthordta. Manapság már szinte nyomuk sem maradt.

Az egykori kallómalmok vizét a II. világháború után elvezették Pétfürdő irányába, hogy ipari vízként hasznosítsák.

- **A Mészáros – malom:** A Kerektemplom lábánál álló malmot Tói vagy Falubeli malomnak is nevezték. Építésének ideje ismeretlen, elképzelhető, hogy az egykori Újlaky vár mellett volt valamilyen középkori előzménye. A XVIII. sz. végén már üzemelt, ebben az időben 3db nagy felülcsapott

vízikerékkel működött. Ekkori tulajdonosai nem ismertek, de az biztosra vehető, hogy az 1900-as évek előtti időszakban gróf Witzleben-Altdöbern Henrik birtokolta, aki a környék iparosításában játszott jelentős szerepet. Tőle vásárolta meg a malmot az 1900-as évek elején Mészáros József, bakonybéli születésű molnár mester. Az elkövetkezendő évtizedekben az ő családja birtokolta és használta az épületet. Ebben az időszakban a malom 2 db felülcsapott vízikerékkel működött, mindkettő kb. 2,5 m átmérőjű volt, és egy-egy malomkövet forgattak.

A malom teljesítménye 5-6 mázsa gabona megőrlése lehetett 24 óra alatt. 1905 körül a molnár korszerűsítette a malomgépezetet és az egyik malomkő helyébe, Ganz hengerszéket, egy darab hasábszítát illetve Szendy féle daragépet és koptatót szerelt be. A korszerűsítések nyomán a malom teljesítménye duplájára nőtt.

1910-ben a korábbi nádtetőt lecserélték cementcserepből készült tetőre. 1938-ban újabb korszerűsítésen esett át a malom, a két vízikeréket leszerelték és egyik helyére egy 8 lóerős Bánki féle vízturbinát helyeztek. 1942-ben Mészáros József fia, Lajos vette át a malom vezetését és 1950-ig ő működtette. A háború után a malmot nem államosították, de tulajdonosa végül felhagyott a molnármesterséggel. A gépeket hamarosan leszerelték, ettől kezdve az egykori malom a mai napig lakóházként funkcionál.

• Sörház malom vagy Klubec malom

A patak folyása mentén haladva, Öskü második malma a vasútállomással szemben a félig romos Sörház mellett áll.

A Sörház a Zichy grófok tulajdonában lévő sörfőzde volt, amely a 18. század közepétől működött. A faluban több helyen is elvadult komlóbokrokat lehet látni, amelyek az egykori sörfőzés emlékét idézik.

Sajnos az épület melyet később lakóházzá alakítottak, jelenleg lakatlanul, félig romosan pusztul.

A malom építésének ideje nem ismert, de a fellelhető adatok szerint 1832-ben már létezett és működött. Feltételezhetően a Zichy család tulajdonában volt és bérlők működtették, majd később megvásárolta egy Kapossy nevű molnár, aki továbbadta Neuhauszer Gábor kereskedőnek. A malom ebben az időben 1 db alulcsapott vízikerékkel egy malomkövet hajtott meg. Teljesítménye kb. 1-1,5 mázsa gabona lehetett 24 óra alatt. 1910 körül a vilonyai születésű Klubec Elek vásárolta meg a malmot, aki hamarosan átépíttette, korszerűsíttette. Megszüntették a korábbi boltíves

mennyezetek egy részét és a szabadkéményes konyhát, valamint az egész épületet megmagasították. 1940-ben a tulajdonosa leszereltette a régi vízikereket és helyébe egy 3 lóerős Bánki vízturbinát építtetett, a malomkő helyére pedig 1 db Wonarch típusú darológépet helyeztek. A korszerűsítés nyomán darálóként, a malom teljesítménye 8-10 mázsára növekedett naponta. A háború után ezt a malmot sem államosították, még 1955-ben is darálóként működött. Ekkori tulajdonosai Klubec Elek leszármazottai, lánya Klubec Margit és férje Pavelka András volt. A 70-es évekre a darálást is megszüntették.

•**Veres vagy Cserepes malom, /Falu alatti malom, Váradi malom, Javornitzky malom /**Ez a malom volt Öskü legnagyobb teljesítményű vízimalma. Építési ideje ismeretlen, de 1832-ben már ez is működő vízimalomként van számon tartva. Ebben az időben két felülcsapott vízikeréssel rendelkezett, amelyek egy-egy pár őrlőkövet forgattak. (A ma is meglévő malom csatornát megemelték ez tette lehetővé a felülcsapott kerekek alkalmazását.) A malom több alkalommal is leégett, de mindig újjáépítették, így alakult ki későbbi formája. Az 1900-as évek előtt tulajdonosai valószínűleg a Zichy grófok voltak, tőlük vásárolta meg a korábbi bérlő Váradi István molnármester. A malom ebben az időben már csak egy felülcsapott vízikeréssel működött, de ez egyszerre két darab hengerszéket, hasábszítát és egy pár őrlőkövet működtetett. Ebben az időben 5-8 mázsa gabonát volt képes 1 nap alatt megőrölni.

Váradi molnár a malmot folyamatosan korszerűsítette, két modernebb hengerszéket, új hasábszítát és egyéb modernebb berendezést építtetett be, sőt a világítás céljára áramfejlesztővel is felszereltette. (Ekkoriban a faluban még nem volt áram.) A korszerűsítések nyomán a malom napi őrlési teljesítménye 14 mázsára emelkedett. A malom fénykorában két molnárségédet és két kocsist is foglalkoztatott, utóbbiak a környező falvakból szállították az őrlőnivalót (csuvároztak).

1919-től Váradi Ferenc molnármester vette át apjától a malom vezetését. A malmot még egyszer modernizálták 1945 előtt, ekkor kap egy őrlést segítő villanymotort és még egy hengerszéket, ezáltal elérte a napi 25-30 mázsa teljesítményt is.

A II. világháború után 1951-ig a Váradi család működtette a malmot, majd ekkor átvette a Malomipari Egyesülés, amely a továbbiakban Vanzek Ferenc megbízottal üzemeltette 1955-ig. Ezután a helyi tanács vette át és további négy évig használatban volt. 1959-ben végleg leállították, ezt követően a malom sorsa a lassú pusztulás lett. Gépezetét fokozatosan eltávolították, a malomépület állapota egyre inkább leromlott, csak lakórészét használta a Javornitzky család, Váradi molnár örökösei (Javornitzky Ervinné született Váradi Erzsébet a molnár lánya volt).

A korrhadozó malomkerék sokáig látható volt, de napjainkban sajnos már csak a molnárlakás és az egykori malomcsatorna maradt fent, mivel a malom épületet a közelmúltban lebontották.

3.1.7 Tasner Antal szülőháza

A katolikus templom közelében, hosszú, sokablakos, földszintes épület áll. A ház kissé jellegtelen külseje ellenére fontos történelmi emlék, mivel itt született 1808-ban **Tasner Antal** Széchenyi István gróf személyi titkára és munkatársa.

Az épület a XVIII. században került felépítésre, a Zichy uradalom intézőjének szolgálati lakásaként. A későbbi tulajdonos Magyar Államtól, Németh plébános kérésére 1901-ben kapta meg az egykori intézői lakot a katolikus egyház. Az épülethez ekkoriban nagy istálló, ólak, hatalmas udvar, valamint két szérú és két pajta is tartozott. A plébánia szerepét egészen 1943-ig töltötte be. Ezen időszak alatt főleg udvar felőli részét bővítették, utcafrontja szinte változatlan maradt. A 40-es évek közepétől egészen a 90-es évekig általános iskolaként működött. A község új iskolájának felépítése után különböző szakköröknek és a helytörténeti gyűjteménynek adott helyet.

3.1.8 A Művelődési ház

A falu központjában álló Kultúrház helyén egykor bikaistálló volt. Építését 1960-as évek elején kezdték meg, amiben szorgos segítséget nyújtottak többek között a Petőfi Sándor Általános Iskola akkori diákjai is. 1962.06.24-én nyitotta meg a kapuit a lakosság előtt Petőfi Sándor Kultúrotthon néven, a községi tanács (később települési Önkormányzat) fenntartásában. A Művelődési Ház felépítése előtt az evangélikus gyülekezettől a II. világháború után államosított épületben szervezték a kulturális rendezvényeket, amatőr színi- valamint a mozielőadásokat. A háború után létrehozták a Népkönyvtárat.

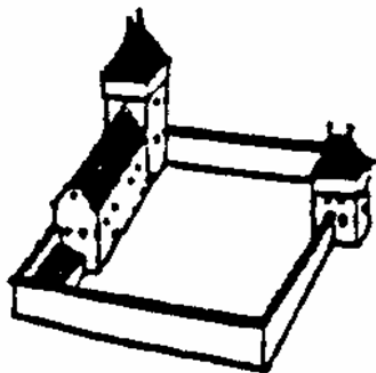
A 80-as években nagy változások történtek a Művelődési Ház életében. 1982-ben hosszú idő után megszűnt a mozi. Az ezt követő viszontagságos

évek nem tettek jót a Kultúrház működésének, a rendezvények száma fokozatosan lecsökkent. Ráadásul kényszerűségből a nagytermet tornateremként használták, míg az új iskola el nem készült.

A 1990-ben egy rövid ideig próbálják újjáéleszteni a kulturális életet, de sajnos még formális vezetője sem volt a háznak. A könyvtár továbbra is üzemelt.

1999-ben új vezető van az intézmény élén, és vezetésével, ekkor költözött újra élet az épület falai közé. A Művelődési Ház 2006-ban kívül és belül felújításra került. A 2010-től az IKSZT (Integrált Közösségi Szolgáltató Tér) átadását követően a Kultúrház épülete nagyobb rendezvények, kiállítások, bálók, ünnepek helyszínéül szolgál.

3.1.9 Az egykori Újlaky kastély, / a Basa-lak /

A napjainkban látható épületről, meglehetősen nehéz elképzelni, hogy magába foglalja egy középkori várkastély maradványait. Sajnálatos módon mivel komolyabb régészeti feltárás nem történt eddig, egykori kiterjedését és külső megjelenését nem igazán lehet meghatározni. Feltételezhető, hogy nem volt túlságosan nagy méretű. Minden valószínűség szerint, egy meglehetősen szépen kidolgozott épület lehetett, erre utalnak a hatvanas években napvilágra került faragott kőtömbök, melyek a Művelődési Ház előtti parkban láthatóak.

Az Újlaky várkastélyt a XV. században említik írásos források, ismeretes az egyik várnagya bizonyos Kajári Pál (a vár parancsnoka). A vár katonai szerepe rövid ideig tartott, mivel időközben kiépült az ugyancsak Újlaky tulajdonban álló palotai vár, ennek megfelelően a török időkre teljesen elvesztette jelentőségét és feltételezhetően elhagyták. A mohácsi csata utáni évtizedekre valószínűleg csak romjai maradtak meg, köveit részben elhordták a környékbeli építkezésekhez.

A Basa-lak jelenlegi épülete XVIII. századi lehet, részben magába foglalja az egykori várkastély egyes részeit, de, hogy melyek ezek azt csak alapos régészeti feltárás és falkutatás tudná megállapítani. A pince kétségtelenül az eredeti épület része volt. Az épületet napjainkban is lakóháznak használják, ezért nem látogatható.

3.2 Természeti, táji értékek

3.2.1 A Péti szőlőhegy

A péti szőlőhegy és a bortermelés már csaknem három évszázados múltra tekint vissza.

A vidék a török időkben jó részt lakatlan volt, és csak a XVIII. sz. első felében telepítettek ide szlovák ajkú lakosságot. Az új lakosok hamar művelés alá vonták az eddig elhagyott földeket, és nekik köszönhető a szőlőkultúra meghonosítása is. Egy korabeli (1766-os) térkép szerint, néhány évtized múltán a szőlőhely területén, már kiterjedt művelés folyik, számos gazdasággal, ezek tulajdonosai javarészt ösküi illetőségűek voltak, akik így saját maguk közül választották a hegyközség elöljáróit. A bortermelés felvirágzása magával hozta, egyéb jól jövedelmező tevékenységek megjelenését is, ilyen volt például a préselés után fennmaradó szőlőtörkölyt felhasználó szeszfőzés is.

Az 1878-ban született hegyközségi szabályzatot megfogalmazó Hegyközségi Articulus mely az elöljárók, a hegybíró, a hegymester illetve a tagok jogait, kötelezettségeit rendkívül részletesen meghatározza, de emellett az általuk letett eskü szövegét is

tartalmazza, nemcsak gazdaságtörténeti, hanem művelődéstörténeti szempontból is rendkívül értékes.

Mint már említettük, a péti szőlőhely birtokosai nagyrészt ösküi illetőségűek voltak, ezért szerették volna, ha a terület falujuk részévé válna, ugyanis közigazgatásilag Palotához tartozott.

Az első dokumentált próbálkozásra, a terület Öskühöz csatolására, a kiegyezés utáni években, 1873-ban került sor, amikor Gáspár Ferenc és társai beadvánnyal fordultak a Magyar Királyi Belügyminisztériumhoz. A területet birtokló Palota elöljárói felháborodottan fellebbezték meg a beadványt, amely ennek nyomán elutasításra került. Az indoklás az 1871/XVIII. Törvénycikkre hivatkozott, mely szerint a terület ahhoz a településhez tartozik, amelyhez korábban is, illetve ahová lakói az államadót fizették.

Három év elteltével Szloboda Márton, társaival egyenesen Tisza Kálmánhoz fordult, aki ekkoriban a miniszterelnöki poszt mellett egy ideig belügyminiszterként is tevékenykedett. A máig fennmaradt szép kiállítású kérelmük ezúttal is elutasításra került. A kudarcok után, jó ideig újabb kísérlet nem történt.

A péti szőlőhegy végül 1927-ben lett Öskü Községhez csatolva, s a mai napig is része, annak ellenére, hogy 1941-ben majd 1947-ben a Nitrogénművek vezetése megpróbálta saját kezelésébe venni, mivel, a gyár dolgozói közül többen is a területen éltek. Arra hivatkoztak, hogy az általuk fizetett adó tulajdonképpen őket illetné és nagy szükség volna a különböző fejlesztésekhez erre a pénzre. Végül nem jártak sikerrel, noha az akkori Megyei Közgyűlés és az alispán is támogatta a tervüket.

A péti szőlőhegy ma is nagy szerepet játszik az ösküiek életében, az itt termelt szőlő és a bor az ő munkájukat dicséri.

3.2.2 A Bántai – kőbánya

A kőbánya eredetét a Kr. u. I – II században kell elhelyeznünk, ezt erősítheti meg számunkra egy Aurelpus Dialó nevű barbár származású római közkatona Várpalotán ismerté vált sírköve.

A bánya területének nagyságát a források a legutóbbi időkben kb.1,6 km²-ben állapítják meg. A rómaiak valószínűleg a már korábban felhagyott alsó bányát használhatták. Vannak elképzelések arról, hogy a kitermelt kőzetet valamiféle tutajok segítségével a Kikeri-tó vizén juttatták el a római útig, amelyen aztán a rendeltetési helyükre szállították. A rómaiak Pannóniából történő távozása után a kitermelés több évszázadig szünetelt.

Legközelebb a középkori várépítéseknel találkozunk az itt kitermelt kőzettel, így Öskü (Eskew), Bátorkő valamint Várpalota várainál. A Kultúrház előtt elhelyezett középkori eredetű kőtömbök, melyek a Basalak-nak nevezett egykori Újlaky kastély területéről kerültek elő, valamint Várpalota várának gótikus támpillérei ugyancsak a bántai kőbányában fejtett anyagból készültek.

Az 1964-ben kiadott régészeti topográfia a bánya jelentőségét elnagyolja, említésre méltó adata, a DK- irányban 200 m-re talált régészeti lelőhely, ahol épületalapok és pénzérmék is felszínre kerültek. A szűkös adatközlésre vélhetően a katonai lőtér közelsége volt hatással.

A mai idők említésre méltó adatai között meg kell említenünk az itt kitermelt anyag Országházunk építésénél történt felhasználását.

4. Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

4.1 A történelmi település területe: /Vasút alatti terület: Fő utca, Honvéd utca, Jókai utca, Mecset utca, vasúti vágány által határolt terület valamint a Vasút feletti településrész: Mecset utca folytatása, Szabadság tér, Dózsa Gy.utca páros oldala, a Szabadság tér északi oldala – Petőfi utca, Szikla utca, Iskola utca, Kossuth tér, Bántai utca, Ósbő Vezér utca eleje/

A terület:

A terület lehatárolásakor figyelembe vettük az Első Katonai Térkép, a Második Katonai Térkép és a XIX.századi kataszteri térkép adatait. A valamikori halmazos, a belső kis utcáknál szalagtelkesen kialakult területek a mai térképen is település egyértelműen beazonosíthatók. Jellemzőek az utcák csatlakozásánál kialakult kis terek.

A telek: A vasút alatti telkek elhelyezkedését erősen befolyásolja a terepszint gyakori váltakozása.

Egyértelmű telekméretéről éppen ezért szinte nem beszélhetünk.

A vasút feletti területen a halmazos forma társul az utcákra, terekre merőleges szalagtelkekkel.

A telek beépítés és az épületek elhelyezkedése: a vasút alatt, szinte valamennyi telken – függetlenül az alakjától – a keskeny homlokzatú soros beépítés dominál. A gazdasági épületeket a lakóház mögé építették, az épület folytatásaként azonos oldalra. Ha ezt a telek mérete nem engedte, úgy a lakóépülettől külön a telek másik oldalhatárára kerültek. Így találunk

a hátsó telekhatárra épített, és a lakóépülettel szembeni oldalhatárra épített megoldásokat. Az utcai telekhatárra épült gazdasági épület nem jellemző, de itt-ott még találtunk az utca vonalával párhuzamos pincéket.

A régi épületeken, az utcai homlokzaton néha található egy-egy egyszerűbb vakolatdísz. Az épülettömeg gerince az utcára általában merőleges, tetőhajlás $\sim 40^\circ$. A tetőhéjzat ritkábban vörösszínű kerámiaacserép, sajnos főleg szabvány azbesztpala. Az épületek vakoltak, jellemzően fehér színűek.

Még elvétve megtalálható a régi épületek egy-egy tornácos eleme. Ezek a tornácok, az udvar felé a hossz tengellyel párhuzamosak oszloposak melyek jellemzően falazottak, általában mellvéd nélküliek. A tornác mennyezete fafödémés.

Egykoron a házak oromfalasak lehettek, ma már a kontyolttető az általános, díszesebb utcai ereszpárkánnyal.

Sajnos a területen szép számmal vannak olyan a 60-as 70-es években történt épületátalakítások, új épületek, melyek megbontják az addigi egységet, és új tömeget. A 60-as évek jellemzően Manzard-tetős, utcai fronton két nagy ablakos bővítés, átalakítás illetve a 70-es évek kétszintes magastetős tömegei új homlokzati megjelenést hoznak az utcaképhez, valljuk be, nem mindig előnyösen.

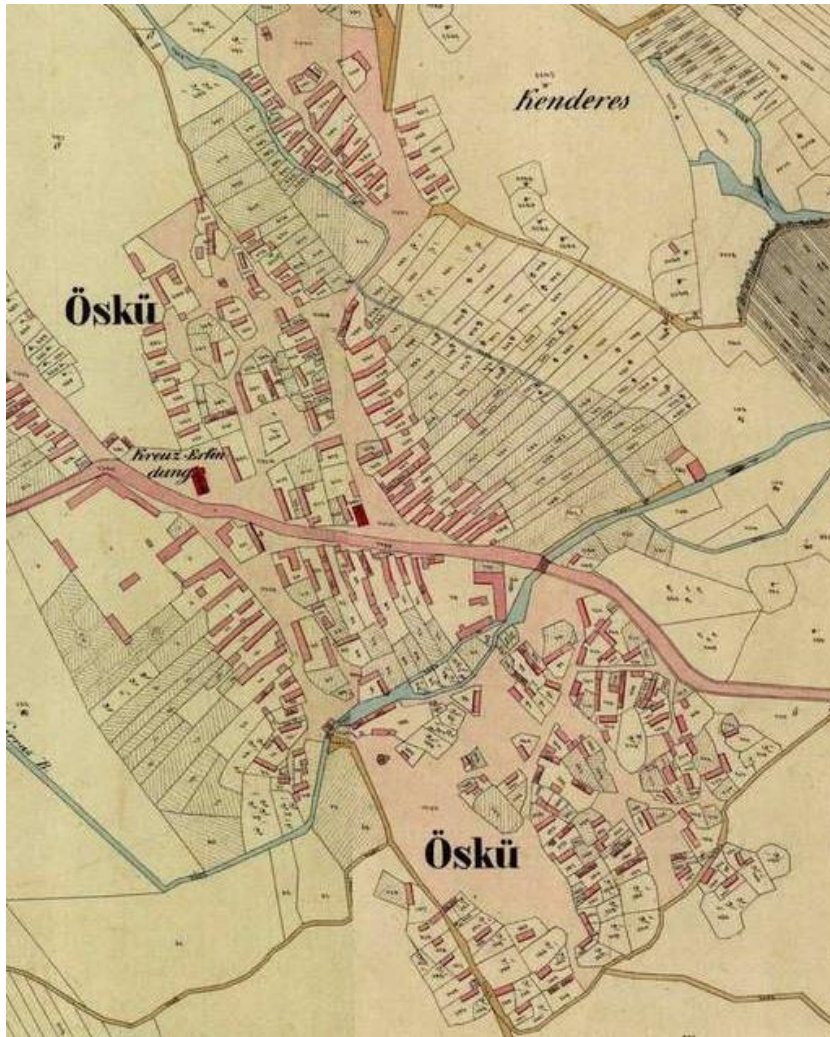
A vasút felett az udvarok szintén soros beépítésűek. Az istállót, a gazdasági épületet itt is a lakóház mögé építették, de már jóval nagyobbak az épületek – valószínű több család is lakott egy udvarban - . Az épületek kialakítása azonos a vasút alatti területen lévővel. Ezen a területen több jó példájával találkoztunk az épületátalakításoknak.

Az **utcai kerítések**: A kerítés kialakítások lehetőségének teljes választéka rendelkezésre áll a területen. Van kőből rakott magas tömör, alacsony lábazatos betonozott vagy falazott bástyával, fém tartószlopos, drót kerítés mezőkkel.

4.1.1 Középületek, értékek

A vasút feletti terület középületben, értékben igen gazdag. Itt található a katolikus és az evangélikus templom, a Kerek templom, a barokk szobrok, a régi malmok egy része, a Tasner-ház, és a művelődési ház épülete.

4.1.2 – közterület

Az utcák, a közterületek nagyon változatos képet mutatnak. Ennek szintén a domborzat az oka.

A vasút alatti rész mozgalmas domborzata miatt, az utcák szűkebbek, kereszteződésükben a halmazos telkek miatt bájos kis teresedések keletkeztek.

A Mecset utcától nyugatra hirtelen megmagasodnak a dombok, és olykor igen meredek utca nyomvonalak alakulnak ki rövid távolságon belül.

A közterület gazdag növényzetben, egyszerű, tiszta, ápolts.

A vasút feletti történelmi településrészen a domborzat már lesimúltabb, így megváltozik a közterületek nagysága is. Kiteresednek a felületek, már találunk szélesebb utcákat, de a templomok mögötti részen még találunk zeg-zugos zsákutcákat.

4.2 A település egyéb belterületi részei

Sokat gondolkodtunk azon, hogy a történelmi településrészen kívül, van-e olyan karakteres, terület, melyet önállóan lehatárolhatnánk? Többször végig járva a települést, sajnos megállapítottuk, hogy nincsen. A történelmi rész határán kívül az épületállomány egy kisebb része a 60-as, 70-es években épült, nagyobb része a 80-as években. Ma már egyre ritkábban készülnek új házak.

Az utcák rendkívül vegyes képet mutatnak. Vonatkozik ez az egymás mellett megjelenő épületekre, a beépítések módjára, és a kerítések kialakítására egyaránt.

A telkek, annak beépítése és az épületek elhelyezése: a telkek kialakítása a történelmi részhez közel, annak határán még a régi szalagtelkekhez hasonló, majd egyre távolodva egyre szabályosabbak, mérnökiek. A oldalhatáros beépítés dominál. A régebbi épületek tömege még tartja a hagyományos hosszházas jelleget, az újabbak ritkábban téglalap, többször négyzet alaprajzúak.

Az utcai kerítések: Csakúgy mint az épületek, a közterület felőli kerítések is változatos képet mutatnak. Akár anyagukban, akár kialakításukban. Találunk a 60-as évek fém anyagú tartószerkezetei közötti figurális kerítésmezőket, falazott vagy kőből rakott pillérekkel tagolt fa vagy fémbetetes lábazatos formákat, de egyszerű kis keresztmetszetű betonoszlopok közötti dróthálót is.

Vannak azonban ízlésesen kialakított követendő példák is.

4.2.1 – Középületek, értékek

A lehatárolt területen egyetlen középület van, az a mai általános iskola épülete, mely Tasner Antal nevét viseli. Az átutazó számára nem látható az épület, mert a katolikus templom előtti kis térről vezet egy kis köz, az iskola, kertek végi telkéhez. Minden oldalról kertvégek határolják, így környezete elég méltatlan hozzá. Nem találtunk magyarázatot arra miért pont erre a hátsó kerti részre. Felújítására most nyert pályázatot az önkormányzat. A lapostetős egyszintes épület megjelenése – helye miatt – végképp nem befolyásolja a településképet.

4.2.2 – Közterület

A közterület nagysága az utcák fekvésétől függ. Találunk keskeny jellegtelen és széles szépen gondozott területeket egyaránt.

5. A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

A település teljes belterületére vonatkozó arculati ajánlások:

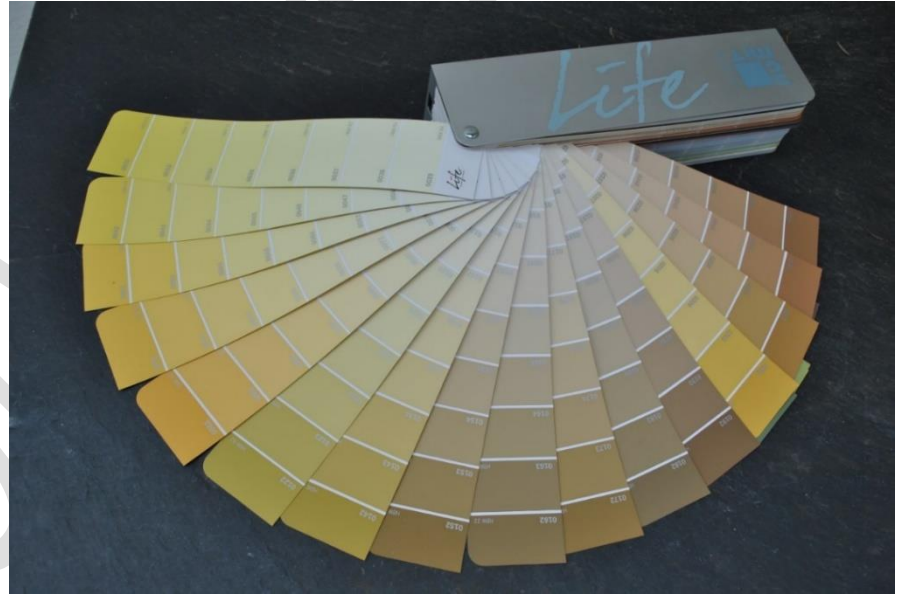
- **Terepalakítás:** Az udvarokon belül kis mértékben megengedhető, hiszen a változatos domborzat miatt azok vízszintessé tétele az épületek előtt alapvető igény. Nagyobb, jelentősebb terepalakítás a telkeken belül indokolatlan.
- **Épületek tetőhajlásszöge:**
A tetők hajlásszöge $\sim 35-40^\circ$. Ez azt jelenti, hogy a beépülő új épületek, és a meglévők felújításakor közel ezt a településképileg kialakult tetőhajlást tartani kell.
- **Épületek tetőformája, héjazat anyaga:**
Mivel az épületek 80%-a elöregedett azbeszt alapú szabvány palával van fedve, a jövőben tömegesen szükségessé válik majd a héjazatok cseréje. A település területén javasolt a cserépfedés használata, vörös és vöröses barna árnyalatokban. Tájidegen a bitumenes zsindely!

A palára ragasztott bitumenes zindely fedés nem engedhető meg, nem csak tájképileg idegen, hanem környezetvédelmi problémákat is eredményez.

- **Épületek színezése:** A színekártya segítségével megpróbáltuk érzékelteni, azokat a színtartományokat árnyalatokat, melyek használatát javasoljuk a településen. Minden képen világos pasztel színeket használjunk a homlokzatok színezésére. A sötétebb árnyalatok és színek a homlokzati dekoráció színe legyen.

- **Kertek, a porta rendezettsége:**

Mi is a rendezett porta? Nem fogalmaznánk meg szabályokat, inkább jó példákat bemutatva határozzuk meg a „rendezett porta” fogalmát! Szerencsére szép számmal találunk rendezett, ápolott portát a községben. Egyértelmű, hogy az állandó lakosok által „használt” udvar nem lehet parkosított. A használat nyoma meglátszik egy telken.

De fontos a használatnak látszani? Régebben a gazdasági udvart a mélyebb telkeknél leválasztották a felső kerttől. Itt ahol ez nem minden esetben tehető meg a telkek mérete miatt, igyekezzünk a portán rendet tartani, és zöld, virágos ágyásokkal emeljük portánk értékét

Lehetőség szerint tájhonos növényeket ültessünk! Pl.:.....

A gondozott, ápolt ház és udvar, kellemes látványt nyújt nem csak az utcán sétálóknak, de az ingatlan tulajdonosának is.

A településnek szerencsére több utcája van aminek közterület alakítása rendezett, köszönet ezért az ott lakóknak!

A jövőben minden képen ezek mintájára, fejleszteni kell a már meglévő kialakult közterületeket. A járdák felújítása és építése esetén kerüljük az aszfaltozást, helyette önmagában színezett térkövelemeket használjunk.

- **Hírdető táblák, reklámok**

A településrészen harsogó reklámfelület nem találtunk, ez jó, és nem is kívánatos elhelyezésük a jövőben sem!

Amennyiben szükséges az ingatlanokra bejelentett gazdasági tevékenységek jelzésére használjunk 1m² felület alatti nagyságú táblákat, cégereket. Ezek támszerkezete elsősorban fából készüljön, mely kihelyezhető az épület homlokzatára, vagy kerítésére is.

5.1 A történelmi település területére vonatkozó arculati ajánlás: /Vasút alatti terület: Fő utca, Honvéd utca, Jókai utca, Mecset utca, vasúti vágány által határolt terület valamint a Vasút feletti településrész: Mecset utca folytatása, Szabadság tér, Dózsa Gy.utca páros oldala, a Szabadság tér északi oldala – Petőfi utca, Szikla utca, Iskola utca, Kossuth tér, Bántai utca, Ősbő Vezér utca eleje/

Javasoljuk, a történelmi településterületet helyi védetté nyilvánítását.

Védetté kell tenni a telekformákat, az eredeti telekhatárokat. A telkek esetleges összevonása teljességében megbontaná a tradicionális állapotot. Védeni kell a telkek beépítésének módját, az épületek tömegalakítását. Az épületek bontása esetén helyükön, lehetőleg azonos befoglaló mérettel kell őket újjáépíteni. Védeni kell, a még meglévő néhány pincét, mely az utcafronti telekhatárral párhuzamosan épült. Biztató, hogy a területen több jó példát találtunk az épületek átalakítására felújítására. Ezek szolgáljanak a jövőben minta képp.

Telek és terepalakítás: Az amúgy is változó domborzatú területen az ingatlan felületének vízszintessé tétele engedhető meg max.1,0m magasságig.

Épületek magassága: Az domborzati változások miatt találunk aránylag azonos szinten elhelyezkedő egymás melletti telkeket, de szinte általános az, hogy az utca eleje és vége között jelentős szintkülönbség van, így az épületek gerincmagassága eltérő szinteket mutat. Az épületek átalakításakor, esetleg új épületek építésekor vegyük figyelembe az ingatlantól jobbra és balra elhelyezkedő 2-2 telek magassági paramétereit, és igazítsuk ezekhez a gerinc magasságot.

A vasút alatti területen főleg, nem kívánatos a magas lábazatra épített, külső térfalás épületek megjelenése. Itt a továbbiakban fontos, hogy az épületek földszintesek maradjanak, magastetővel. A tetőtérbeépítés az épület homlokzati arányának megtartása mellett lehetséges.

A vasút feletti területen már megkezdődtek a régi épületek átalakításai, ennek jó példáit megmutatjuk. Követhetőek.

Tornácok:

Mint homlokzati megjelenés jó lenne ha tovább élne. Oszlopokkal, vagy anélkül. Lehetőség szerint célszerű lenne kialakításuk, az új épületeken is.

Tetőformák: A 60-as évek Mandzard-tetős épületeinek felújításakor, amennyiben a tetőhöz is hozzá nyúlunk, csináltassunk inkább kontyolt tetőformát, mint az utcai oldalon oromfalat. A magas oromfalak optikailag még keskenyebbé teszik az amúgy is szűk utcákat.

Ajtók, ablakok:

A 60-as évek Mandzard-tetős épületeinek felújításakor az utcai homlokzaton a két kisebb ablak kialakítását kell követni. Az utcafronti egy széles ablak elhelyezését, a jövőben minden képen kerülni kell. Lehetőleg fa anyagú nyílászárókat használjunk.

Homlokzatképzés, anyaghasználat

A vakolt felületek jellemzőségét meg kell tartani. Dísztés a vakolat vastaságának váltásával felületi sávokban készülhet.

Kerítések,

Szintén több, jó kerítés megoldást is találtunk. Célszerű lenne a „bástyás” rendszert idéző lábazatos oszlopos falazott, vagy kőből rakott szerkezet, de rövidebb közterületi kerítéseknél megengedhető a tömören rakott kő, vagy vakolt falazott szerkezet is.

A kerítés mező anyaga főleg fa legyen, magassága a bástya fölé ne érjen.

Íme néhány szép példa a kerítések építéséhez, felújításához.

5.1.1 Utcák, közterületek

A történelmi település által lehatárolt területen lévő valamennyi utca kialakult nyomvonalára, zöldfelületi rendszere megtartandó. A vasút alatti területen kialakult kis teresedéseket meg kell tartani, a közrezárt zöldfelületeket fel kell újítani. Új fátelépítésekkel tovább lehet növelni az utcakép egységét. A járdák felújítása esetén javasoljuk a vörös vagy szürke színű beton térkőburkolat használatát. A nyílt csapadékvíz csatorna beton árkát - ahol lehet - javasolnánk a közút felől ~1m magasságú virágzó sövényrel – aranyeső, orgona – takarni, úgy hogy a lefolyó csapadék akadály nélkül juthasson az árokba. A kapukijáróknál az utcai árok feletti áteresznél a sövény sáv megszakadna, így jeleznék a bejáró helyét is.

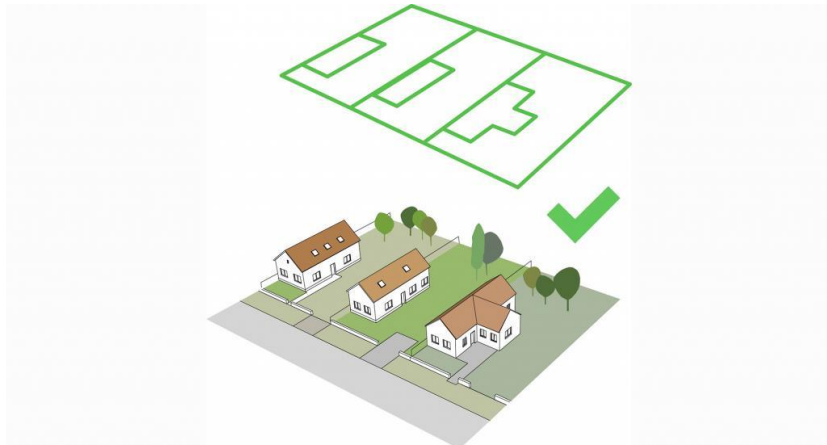
Van néhány olyan, nagyon keskeny utca, ahol a nyílt csapadékvíz levezető árok komoly balesetveszélyt jelent. Itt meg kell gondolni, az árok lefedését!

A kialakult terek jelképes lehatárolása – növénysszigettel, alacsony fásítással, sövényvel - szerencsés lenne, és az egységes utcaképet is nagyban befolyásolná.

Ahol az utca két oldala között jelentős szintkülönbség van, célszerű a földrézsű biztonsága és rendezhetősége érdekében alacsony földfogó falakat készíteni. Ezek anyaga lehet kő, vagy telített faoszlop. Látványuk jelentősen növeli a közterület rendezettségét.

5.2 A település történelmi településrészén kívül elhelyezkedő területének építészeti, településképi útmutatója

A terület ismertetésénél már szóltunk arról, hogy mennyire vegyes képet találunk a település ezen részein. Így ebben a fejezetben megpróbálunk iránymutató, a településképet rendező ajánlásokat adni.

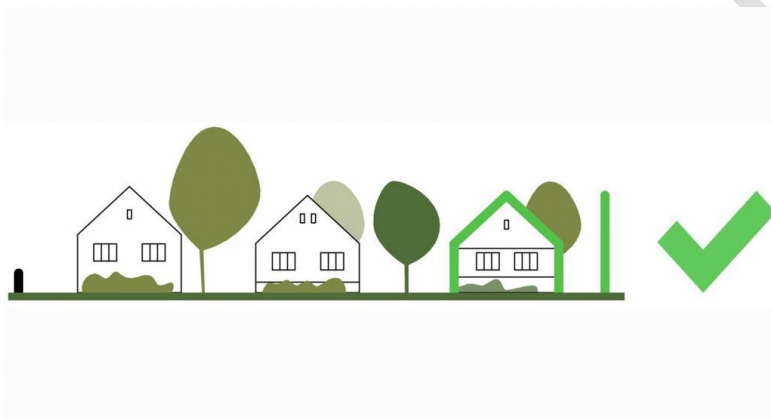
Reméljük segítünk ezzel az újonnan építkezőknek és a felújítóknak egyaránt.

Telepítés: A területen az új épületeket a már meglévő többi épülettel azonos oldalhatárra építsük. Az előkert mélysége is igazodjon a jobb és baloldali szomszéd épületéhez.

Terepalakítás: A terep alakításánál ne készítsünk túl mély bevágásokat, és feltöltéseket. Így is elég mozgalmasak az egy utcán belüli terepviszonyok.

Épületek magassága: Alkalmazkodjunk az utcában kialakult épület magasságokhoz.

Épületek tetőhajlásszöge: Az új épületek tetőhajlásszöge illeszkedjen a szomszéd épületekhez.

Épületek tetőformája, héjazat anyaga: Ha az utcában, és a szomszédos telken többnyire nyeregtetős épületek vannak, igazítsuk a mi épületünk tetőidomát is hozzájuk, rendezzük az alaprajzot úgy hogy az nyeregtetővel legyen fedhető. A mennyiben a telek mérete megengedi megbonthatjuk a téglalap formát. Bátran építhetünk, szintén nyeregtetővel fedett épületrészt. Amennyiben a konytolt tetőidom a domináns, úgy az új épületnél ezt alkalmazzuk!

Épületek színezése: A fejezet bevezetésében ajánlottunk színeket, célszerű lenne ezek használata.

Ajtók, ablakok: Kerüljük a nagyméretű nyílászáró felületeket! Az ajtók és ablakok készülhetnek fából és műanyagból is.

Kerítések: Ajánlott, a településen legtöbbet használt lábazatos oszlopos rendszert építeni. Ezen a területen már készülhetnek előregyártott falazó elemekből is kerítések, de az oszlopos rendszert iett is tartsuk szem előtt. A kerítésmező készülhet nyitott és zárt rendszerben. Anyaga fém, vagy fa legyen

5.1.1 közterülek

Mivel ezek a területek főleg a bevezető utak mentén alakultak ki, fontos, hogy mit lát az ideérkező.

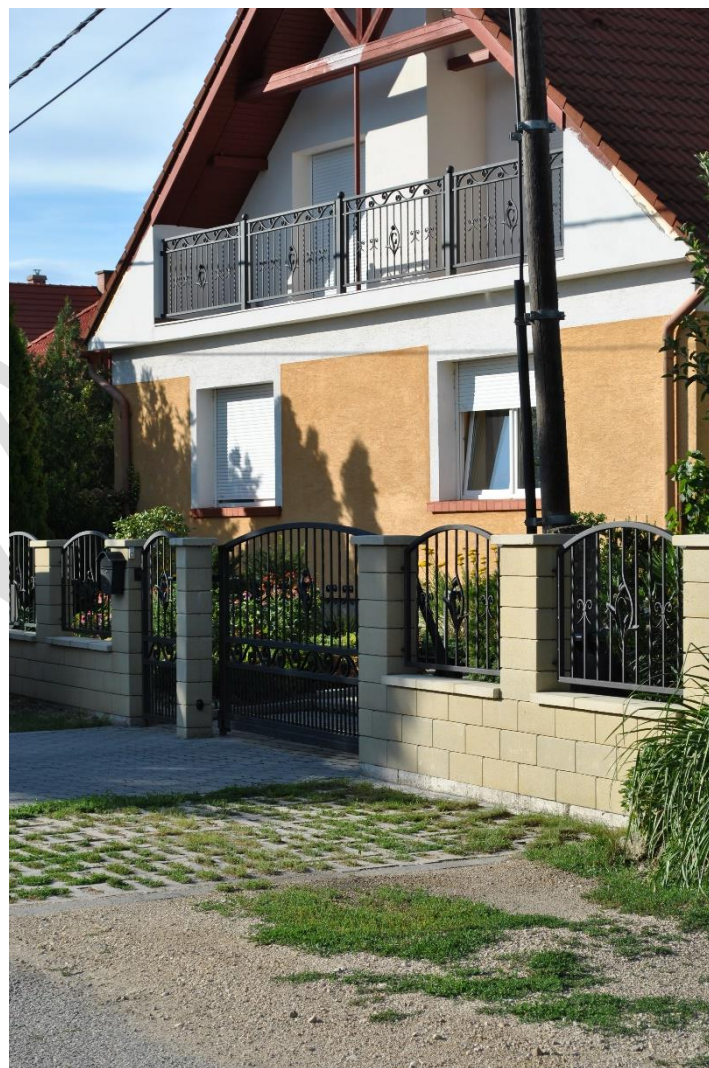
Jellemzően megvannak a közterületi zöldfelületek, de igényes kialakításuk, hiányzik. Minden képen javítani kell a helyzeten! Szakember bevonásával készítsünk virágos tereket, szigeteket, ágyásokat a füves területekbe. Pótoljuk a hiányzó fákat.

A továbbiakban néhány jó példát mutatunk be – épületekről, kerítésekről -, melyeket követésre alkalmasnak találtunk.

itt az épület,

itt pedig a kerítés

ELSŐ OLVASAT